

Доліновська О.Я.
СПІВРОБІТНИЦТВО СВІТОВОГО БАНКУ ТА УКРАЇНИ

УДК 339.9

Актуальність. Міжнародні валютно-кредитні відносини мають три головні виміри і проявляються в трьох головних площинах. З одного боку, вони являють собою певну теоретичну систему, сукупність принципів і форм міжнародних валютно-кредитних відносин. З іншого боку, валютно-кредитні та фінансові інструменти є важливими засобами здійснення економічної політики та її координації у міжнародному масштабі. І нарешті, валютно-кредитна сфера виступає важливим каналом залучення додаткових фінансових коштів до національної економіки, сприяє прискореному обміну між країнами та регіонами товарів і послуг, поліпшенню системи розрахунків між суб'єктами світогосподарських зв'язків.

Таким чином, Україна, беручи безпосередню участь у діяльності провідних міжнародних валютно-кредитних та фінансових організацій (МВФ, МБРР, МАР, ЄБРР), отримує ряд переваг: кращі умови розвитку зовнішньої торгівлі і міжнародного та регіонального валютно-фінансового співробітництва, допомога у підтриманні рівноваги платіжного балансу та у регулюванні валютних курсів, надання кредитів та гарантування приватних позик за кордоном.

Постановка проблеми. Міжнародні фінансові організації відіграють дедалі більшу роль у міжнародних економічних відносинах. Це пояснюється тим, що саме через канали цих організацій проходить значна частка світових інвестицій, купівля та продаж валюти для фінансування експорту й імпорту. Особливо важливою є діяльність цих організацій для країн, що здійснюють перехід до ринкових відносин і готові використати як управлінський досвід міжнародних фінансових організацій, так і власні реальні можливості.

Метою роботи є визначення національної специфіки та узагальнення результатів співпраці України зі Світовим Банком, розгляд основних проектів та аналіз процесу кредитування.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних кредиторів України сьогодні являється Світовий Банк, що надає допомогу з метою розвитку. Банк розробляє стратегії допомоги для кожної зі своїх країн-клієнтів у співробітництві з державними органами, неурядовими організаціями й приватним сектором. Представництва Банку в різних країнах світу займаються реалізацією його програм, підтримують зв'язок з урядом і цивільним суспільством і сприяють більше глибокому розумінню проблем розвитку.

Світовий банк відрізняється від Групи Світового банку тим, що до Світового банку входять лише дві інституції – Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та Міжнародна асоціація розвитку (МАР), в той час як до Групи Світового банку входять, крім двох названих, ще три інституції: Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Багатостороння агенція з гарантій інвестицій (БАГІ) та Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (МЦУІС).

Формування Групи Світового банку було розпочато рішенням Бреттон-Вудської Конференції про заснування МБРР водночас з МВФ. Ці два інститути тісно зв'язані між собою за основними цілями та організаційно. Так, членом МБРР може стати тільки учасник МВФ. Структурою обидва вони входять до системи ООН.

Спочатку діяльність МБРР була пов'язана з кредитуванням розвинутих країн, в першу чергу європейських, що постраждали під час Другої світової війни. Після відбудови їх економіки, а також внаслідок появи великої групи нових держав, що звільнились від колоніальної залежності, цілі й функції МБРР змінюються. Постає необхідність створити інститут, структурно пов'язаний з банком, який би зосередився на допомозі країнам, що розвиваються. З цією метою в 1956 році була утворена Міжнародна фінансова корпорація. Для сприяння економічним перебудовам в найменш розвинутих країнах в 1960 році розпочала діяльність Міжнародна асоціація розвитку.

Співвласниками Світового банку є більше 187 країн-членів, інтереси яких представляють Раду керуючих і Раду директорів, що перебуває у Вашингтоні. Країни-члени є акціонерами Світового банку, що володіють правом приймати остаточне рішення [2].

Однією з цілей Світового банку є заохочення інвестування країн-членів в інші країни, особливо в такі, що розвиваються. Проте соціально-політична нестабільність в деяких регіонах робить інвестування там ризикованим. Щоб убезпечити своїх учасників від фінансових втрат, Світовий банк формує в 1988 році організацію, яка б гарантувала відшкодування можливих втрат від некомерційних ризиків, – Багатосторонню агенцію з гарантій інвестицій. З проблемами інвестування пов'язано утворення в 1966 році Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів. Таким чином, сформувалася група Світового банку із п'яти організацій.

Офіційними цілями Групи Світового банку є зменшення бідності і підвищення життєвих стандартів країн-членів шляхом сприяння економічному розвитку останніх, допомога в реконструкції господарства країн, що розвиваються, заохочення розвитку приватного сектора, заохочення іноземного інвестування.

Банк використовує свої фінансові ресурси, висококваліфікований персонал і велику базу знань для надання допомоги кожній з країн, що розвиваються, у процесі забезпечення стабільного, стійкого розвитку, заснованого на принципах соціальної справедливості. Основна увага приділяється наданню допомоги найбільш бідним групам населення й найбільш бідним країнам, однак всім своїм клієнтам Банк указує на необхідність вживання наступних заходів:

- інвестування в розвиток людських ресурсів;
- концентрація зусиль на соціальному розвитку, залученні широких верств населення до рішення проблем розвитку, удосконалюванні методів керування й нарощуванні інституціонального потенціалу як основних факторів зниження рівня бідності;
- сприяння урядам надавати якісні послуги, забезпечення ефективності й прозорості їхньої діяльності;
- охорона навколишнього середовища;
- підтримка й стимулювання розвитку приватного підприємництва;
- підтримка реформ, спрямованих на макроекономічну стабілізацію, що забезпечує умови для інвестицій і довгострокового планування.

Світовий банк сприяє реалізації в країнах широкого кола програм, метою яких є скорочення бідності й підвищення рівня життя населення в країнах, що розвиваються. Завданням глобальної боротьби з бідністю є надання людям в усьому світі шансу поліпшити своє життя й життя своїх дітей. За період життя останнього покоління для скорочення рівня бідності й підвищення рівня життя людей було зроблено більше, ніж за який-небудь інший період в історії. У країнах, що розвиваються:

- середня тривалість життя збільшилася з 55 до 65 років;
- число грамотних серед дорослого населення подвоїлося;
- загальна кількість дітей, що навчаються в початковій школі, зросла з 411 до 681 млн.;
- дитяча смертність знизилася на 50%.

Незважаючи на досягнуті успіхи, дуже багато чого ще має бути зроблено для вирішення завдань розвитку. З 4,7 млрд. людей, що живуть в країнах-клієнтах Світового банку:

- 3 млрд. живуть менш ніж на 2 дол. США в день, а 1,2 млрд. – менш ніж на 1 дол. в день;
- майже 3 млн. дітей у країнах, що розвиваються, щорічно вмирають від хвороб, які можна попередити за допомогою вакцинації;
- 113 млн. дітей не відвідують школу;
- 1,5 млрд. людей не мають доступу до чистої питної води.[4].

З вище зазначеного випливає неочікувана роль глобальної фінансової архітектури, що побудована на інституційному механізмі світових фінансових організаціях. Враховуючи це, можна констатувати, що процес глобалізації суттєво модернізував систему боргових фінансів як окремих країн, так і світової фінансової системи в цілому. Інституціоналізація їхнього функціонування, інтернаціоналізація боргових проблем окремих країн і цілого світу відображає суттєві зміни у процесах циркуляції позичкового капіталу та управління фінансовими потоками.

Пріоритетні напрямки співробітництва МБРР з Україною визначаються у відповідних Стратегіях допомоги Україні – середньострокових програмах, що визначають обсяг, структуру, загальні принципи діяльності МБРР в Україні, та затверджуються Радою Директорів цієї організації.

Світовий банк співпрацює в сфері підвищення міжнародної конкурентоспроможності України, фінансуючи заходи на покращення такої ключової інфраструктури як енергетика і транспорт, надаючи консультації з питань політики, спрямованої на поліпшення в Україні ділового клімату, сприяння інноваціям та впровадженню нових технологій і забезпечення достатньої пропозиції кваліфікованої робочої сили.

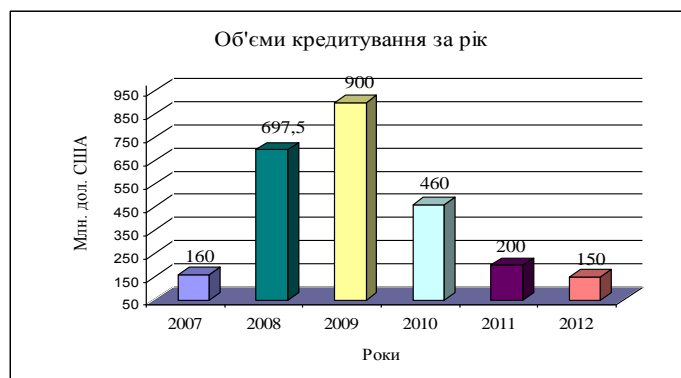

Рис. 1. Об'єми кредитування за 2007-2012 рр.*.

Джерело: Складено за даними Світового банку.

У період з 1993 по 2010 роки Україна та МБРР уклали угоди про надання позик на загальну суму понад 7 млрд. дол. США. Значна частка цих коштів (майже 90%), були позиками на структурну перебудову.

За останніми даними портфель Світового банку в Україні складається з 16 активних проектів і 1 проекту на стадії розробки (таблиця 1.).

Таблиця 1. Структура портфелю Світового банку в Україні.

Проекти	Кількість проектів	Сума зарезервованих коштів, млн. дол. США
Всього проектів	71	9207,00
з них:		
- активних	16	1839,38
- на стадії розробки	1	450,00
- закритих	38	5385,52
- анульованих	16	1532,10

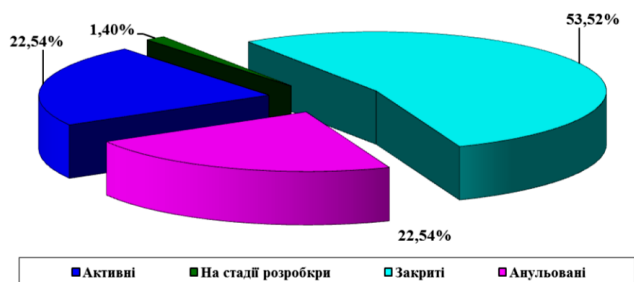

Рис. 2. Питова вага кожного з видів проектів в загальній кількості.

Отже, співробітництво з міжнародними фінансово-кредитними організаціями є досить важливим для України, яка вирішує завдання не тільки інтеграції у світову економіку, а й зміцнення економічної безпеки. Без проведення програми економічних перетворень фінансова підтримка з офіційних джерел не має сенсу, бо в цьому разі позичкові кошти використовуватимуться на фінансування тільки поточних проблем платіжного балансу, які без реформування економіки знову нагромаджуватимуться і перетворюватимуться у додатковий тягар.

Для кожного напрямку використання державних зовнішніх позик характерний свій тип зовнішнього кредитора (табл.2).

Таблиця 2. Напрямки використання зовнішніх державних запозичень.

Напрямки використання позик	Кредитори
1. Фінансування дефіциту державного бюджету та погашення державного боргу	Світовий банк Європейський Союз Банки-фідучіарії
2. Підтримка національної валюти і фінансування платіжного балансу	МВФ
3. Фінансування інвестиційних та інституційних проектів, у тому числі під державні гарантії	Світовий банк ЄБРР

Джерело: [3].

Щодо ефективності використання зовнішніх державних запозичень в Україні, то можна говорити про існування цілої низки проблем. По-перше, неможливо визначити реальний обсяг запозичень, що спрямовуються на цілі бюджетного інвестування економіки України. Державна програма запозичень, яка затверджується разом із законом про Державний бюджет на відповідний рік, не містить детальних напрямів використання ресурсів від розміщення ОВДП та ОЗДП, які спрямовуються на фінансування дефіциту бюджету. Звіти Держказначейства щодо фінансування дефіциту бюджету також не корелюють із відповідними статтями видаткової частини державного фінансового плану. [6]

По-друге, частина бюджетних інвестицій (фінансування проектів розвитку) здійснюється за рахунок пільгових кредитів Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Фінансування проектів розвитку МБРР та ЄБРР відбувається на умовах самоокупності та обов'язкового внутрішнього співфінансування. Станом на 16.09.2004 у стадії реалізації знаходилося 16 інвестиційних проектів МБРР та ЄБРР на загальну суму у майже 1,2 млрд. дол. США.[2] Перевірками Рахункової палати України встановлено факти численних порушень у використанні позик МБРР: недотримання Україною зобов'язань у рамках надання позик, невиконання вимог щодо співфінансування, затягування періоду ратифікації кредитних угод, неузгодженість дій органів влади у питаннях організаційного забезпечення позик тощо. Як наслідок, частину проектів було анульовано на етапі реалізації, а бюджету завдано суттєвих втрат у вигляді нарахованих процентів за резервування позик. Як підсумовують експерти Рахункової палати, низька ефективність власне інвестиційних проектів призводить до того, що у більшості випадків кінцевої мети залучення інвестиційних ресурсів досягнуто не було. При цьому головні розпорядники позикових коштів не несуть відповідальності за недбало вжиті заходи [7].

По-третє, результати реалізації проектів розвитку свідчать про низьку ефективність бюджетних інвестицій. Про це свідчить рівень повернення позикових коштів по гарантованих кредитах – 15 % із загального обсягу. Крім того, значна кількість підприємств - боржників знаходяться у стані ліквідації або санації. [6]

Процес управління на етапі погашення та обслуговування зовнішнього боргу зосереджений на зменшенні боргового навантаження на бюджетну і платіжну системи держави. При цьому ефективність погашення зовнішніх позик великою мірою забезпечується через пошук і використання найбільш реальних джерел погашення. На цьому етапі виникає проблема суверенного ризику, пов'язана із вибором оптимального варіанта між погашенням боргу і оголошенням дефолту, а менеджмент зовнішнього боргу зосереджений на ранжуванні усіх потенційних варіантів, розрахунку і обґрунтуванні їх можливих наслідків та виборі найбільш оптимального серед них на певному часовому інтервалі (виплата боргу, його реструктуризація чи абсолютний дефолт). [5]

Одними із найбільш важливих показників, які характеризують ефективність боргової політики країни та її спроможність виконувати боргові зобов'язання, є співвідношення сумарних виплат із обслуговування й погашення зовнішнього державного боргу до загальних доходів, видатків державного бюджету та ВВП.

Розмір зовнішнього державного боргу України, відповідно до вищенаведених параметрів, не є надто загрозливим для економіки. Проте найбільшою проблемою на сьогоднішній день продовжує залишатися невдалий графік погашення. Непослідовна політика запозичень у 1997-1999 роках призвела до нерівномірного розподілу боргового навантаження у часовій перспективі. Ситуативний підхід до формування строкової структури боргу і дискретність запозичень на різних умовах призводить до „пікових” перевантажень платежів, які, в свою чергу, провокують боргову кризу. При цьому навіть прийнятні умови окремих нових позик не виключають негативного сукупного впливу на загальний графік управління і обслуговування боргу. [5]

Слід звернути увагу також на тенденцію значного зростання, починаючи з 2002 р., обсягів погашення зовнішнього державного боргу.

Таблиця 3. Стратегія допомоги Світового банку для України.

Період, роки	млрд. доларів США
1996-1998	3,1
2001-2003	1,4
2004-2007	2,4
2008-2011	6

Джерело: розроблено автором.

Необхідно відмітити, що, здійснюючи зовнішні запозичення, Україна в цілому ритмічно погашала свої борги. Із загальної суми отриманих кредитів більше половини погашено. Загальна сума погашеного зовнішнього боргу до кінця 2004 р. становить 14,5 млрд. дол. США. А всього за десять років (1992–2004 рр.) в Україну ззовні було залучено 23,5 млрд. дол. США. [4]

В останні роки платежі з погашення заборгованості переважали отримання нових кредитів, які фактично спрямовувалися на рефінансування боргу. Пікове навантаження у погашенні зовнішнього боргу випало на 2000 р. – 4,6 млрд. дол. США. При цьому позитивний вплив на дану ситуацію здійснила проведена реструктуризація заборгованості перед Паризьким клубом кредиторів.

Важливими для оцінки системи управління зовнішньою державною заборгованістю є також показники міжнародної ліквідності України. Після критичного із погляду забезпечення міжнародної ліквідності 1998 р. у наступні роки ситуація значно поліпшилася. При цьому забезпечується достатній рівень ліквідності з обслуговування зовнішнього боргу – у 2000 р. відносно валютних резервів сума платежів становила 48,7 %, у 2001 р. – 23,6 %, а у 2002 р. – 9,3 %. Дуже важливу роль у стабілізації ситуації відіграло значне поліпшення сальдо платіжного балансу. Проте не слід також забувати про проведену реструктуризацію боргу, що дало змогу на певний період зменшити платежі з обслуговування зовнішнього боргу. Реструктуризація, як вже відзначалося, не стільки розв'язала існуючі на міжнародному рівні проблеми, скільки відсунула їх на майбутнє.

Висновки.

Сучасний розвиток обумовлює необхідність активної участі країн у міжнародному співробітництві. Таким чином, Україна повинна особливу увагу приділяти міжнародній політиці, в основі якої має бути відкритість для рівноправної, взаємовигідної співпраці з усіма державами та міжнародними організаціями на засадах невтручання у внутрішні справи держав-партнерів, мирного співіснування, неухильного дотримання норм міжнародного права, відмови від будь-якого політичного, економічного, військового, інформаційного тиску, запобігання конфліктним ситуаціям шляхом переговорів. Для інтеграції у світову економіку Україні треба спершу інтегруватися в усі європейські та євроатлантичні структури, вступити в інтеграційні об'єднання Європейського регіону та вести активну співпрацю з угрупованням країн інших регіонів. Таке співробітництво стане надійним підґрунтям для майбутнього інтегрування господарства України до світового економічного простору.

Не варто забувати й про те, що зовнішня політика України має бути скерована на захист інтересів держави у світі, піднесення міжнародного авторитету, інтеграції у світове співтовариство як незалежної, впливової держави з давньою історією, яскравим національним характером, розвинутою економікою, потужними сировинними ресурсами та кваліфікованими продуктивними силами.

Джерела та література:

1. Бурковська А. В. Міжнародні фінансово-кредитні установи та їх зв'язок з Україною / А. В. Бурковська, О. О. Пепуль // Студентський науковий Вісник Миколаївського державного аграрного університету : наук.-теор. журнал. – 2009. – Вип. 1 (1). – С. 305-308.
2. Еременко А. Україна – ЄБРР: хто кого кормит? / А. Еременко // Зеркало недели. – 2008. – № 20. – С. 42-44.
3. Кудряшов В. П. Фінанси : навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – Херсон : Олді-плюс, 2002. – 352 с.
4. Основные сведения об Организации Объединенных Наций : справочник. – М. : Междунар. отношения, 1991. – 203 с.
5. Проекти і операції Світового банку : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.web.worldbank.org/external/projects/main?pagePK=217672&piPK=64712470&theSitePK=3319376&m

enuPK=3323882&category=regcountries®ioncode=5&countrycode=UA&pagenumber=1&pagesize=100&sortby=BOARDSORTDATE&sortorder=DESC

6. Салтинський В. В. Особливості організації кредитування національних економік Міжнародним валютним фондом / В. В. Салтинський // Фінанси України. – 2009. – № 2. – С. 24-27.
7. Співробітництво України зі Світовим банком : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mfa.gov.ua/netherlands/ua/29524.htm
8. Стельмах В. С. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / В. С. Стельмах. – К. : Центр наук. дослідж. Нац. банку України; УБС НБУ, 2009. – 404 с.
9. Ткачук Т. Міжнародні фінансові організації, їх вплив на світові економічні процеси / Т. Ткачук // Персонал. – 2008. – № 2. – С. 92-95.
10. Шатковська А. О. Членство України в міжнародних фінансових організаціях: основні форми співробітництва / А. О. Шатковська // Економіка АПК. – 2006. – № 1. – С. 45-50.

Корнієнко Г.В.

УДК 338.439.02:634:631.11(477.73)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА В АР КРИМ

Постановка проблеми. Садівництво є важливою галуззю сільського господарства, яка покликана задовольняти потреби населення у плодах і ягодах, а плодопереробну промисловість необхідною кількістю різноманітної плодової сировини. Але в АР Крим у сучасних умовах господарювання, незважаючи на сприятливі ґрунтово-кліматичні умови цього регіону, продовжують зменшуватися обсяги валових зборів плодоягідної продукції, що обумовлено скороченням площ садів і ягідників та зниженням їх урожайності. Тому на сучасному етапі розвитку садівництва необхідно здійснити комплекс заходів щодо активізації дій організаційно-економічних та технологічних чинників, спрямованих на стабілізацію й економічне зростання галузі, як з боку держави, так і суб'єктів підприємницької діяльності.

Вищезазначені причини потребують запровадження системного підходу до ведення галузі та формування організаційного механізму ефективного виробництва продукції садівництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам розвитку садівництва присвячено наукові праці П.Ф. Дуброви, О.Ю. Єрмакова, В.І. Майдебури, О.А. Полухович, В.А. Рудьова, Д.Ф. Чухна, О.М. Шестопаля, А.І. Шумейка та ін. Однак скорочення обсягів виробництва плодоягідної продукції й низький рівень забезпечення населення плодами і ягодами вимагають вирішення питань щодо ефективного ведення садівництва на інноваційній основі та формування організаційного механізму ефективного виробництва продукції садівництва.

Постановка завдання. Метою статті є розробка обґрунтованих наукових і практичних рекомендацій та пропозицій щодо формування організаційного механізму ефективного виробництва продукції садівництва.

Результати дослідження. Основною метою господарської діяльності є одержання прибутку. Тому господарювання повинно бути спрямованим на підвищення продуктивності праці та забезпечення конкурентоспроможності виробленої продукції, оскільки лише за цієї умови вони можуть вигідно реалізувати товар і одержати максимальний прибуток, який може бути використаний на соціально-економічні потреби та розширене відтворення виробництва.

Серцевиною господарської діяльності є організаційний механізм, який становить систему організаційних форм і методів ведення господарства, що спонукає до підвищення ефективності функціонування виробничих систем та спрямований на свідоме використання економічних законів і досягнення поставлених стратегічних цілей суб'єктами підприємницької діяльності, зокрема агроформуваннями.

Таким чином, у сучасних ринкових умовах для зростання обсягів виробництва плодоягідної продукції та прибутковості галузі потрібне не тільки зміцнення матеріально-технічної бази, а й формування відповідного організаційного механізму. Лише на цих засадах можна забезпечити підвищення продуктивності праці, якості і конкурентоспроможності плодоягідної продукції, тобто ефективне ведення садівництва.

Особливої уваги при цьому заслуговує удосконалення організаційного механізму ефективного виробництва продукції садівництва, що включає поєднання важелів державного впливу на макрорівні та вплив організаційного, кредитного, податкового, страхового та маркетингового механізмів на мікрорівні, сукупна дія яких повинна забезпечити стабілізацію і економічне зростання галузі.

Стосовно державного регулювання розвитку плодоягідного виробництва, слід зауважити, що саме тут найбільш впливовим є прийняття дієвих законів і затвердження підзаконних нормативно-правових актів, на основі і в рамках яких устанавлюються принципи функціонування господарської системи.

Формування організаційного механізму господарювання об'єктивно пов'язане із системою ведення галузі садівництва, що є сукупністю соціально-економічних, організаційних, технічних і еколого-технологічних принципів побудови та здійснення виробничих процесів садівницькими підприємствами з метою виробництва, переробки, зберігання та реалізації плодоягідної продукції.

Нами пропонується авторське визначення поняття «організаційний механізм ефективного виробництва продукції садівництва», який становить систему організаційних форм та методів ведення садівництва, що